

Nya ogräs hotar trädgårdsodlingar

Marjo Marttinen
Sakkunnig inom specialväxtodling,
trädgårdsproduktion

Under de senaste somrarna har allt fler observationer gjorts av nya ogräs i trädgårdarna: hönshirs, kavelhirs och svinamarant. Om det finns nya ogräs på era gårdar bör dessa beaktas i växtskyddsplaner för sommaren 2025. Det är också viktigt att de anställda känner igen nya växter och vet hur de ska informera odlaren om misstänkta arter.

Hönshirs i ett potatisland. Foto: Marjo Marttinen.

Håll dina åkrar under uppsikt

Dessa invasiva växter har förekommit tidigare, men de varma somrarna 2021 och 2024 gynnade hönshirsen. De rikliga förekomsterna på åkermark har inte gått obemärkt förbi och genom fackpublikationer har allt fler jordbrukare blivit medvetna om ogräset.

De ovälkomna nykomlingarna har hittats i grönsaks- och potatisfält, jordgubbsfält och tunnlar. Även om det är enkelt att upptäcka en växt med ovanligt utseende på fält i aktiv odling, är det lätt att inte observera dessa ogräs i de mångfalds- och gröngödslingsåkrar, som kommit med den nya programperioden.

Det verkar som om den huvudsakliga spridningsvägen för åtminstone hönshirsen är utländskt förökningsmaterial: grönsaksfrön, fröblandningar med gröngödslings- och mångfaldsväxter samt jordmaterial som kommer med av bärplantor. Dessa ogräsfrön kan också spridas med fågelfrön.

Hönshirs kan gå obemärkt förbi på grönträdes- och mångfaldsåkrar. Foto: Päivi Turunen.

Hönshirs producerar många frön

Hönshirs är ett ettårigt ogräs som sprids med frön. Det gror sent efter att jorden har värmts upp (minst 14–15 °C). Det gynnas av varma växt-säsonger och öppna bestånd där det finns utrymme att växa. Den har en allelopatisk effekt, dvs. dess rötter utsöndrar ämnen som hämmar tillväxten av andra arter. En stor enskild planta kan producera tusentals frön som gror i upp till tio år. Plantans höjd varierar från 20 cm till mer än en och en halv meter.

Det skulle vara av yttersta vikt att förhindra att ogräset fröar och etablerar sig på dina fält. Det första man kan göra är att rensa bort ogräset på samma sätt som man gör med flyghavre: rensa så att fröna inte fälls på åkern, lägg sedan plantorna i en säck och bränn dem.

Andra bekämpningsåtgärder (beroende på gröda) är nedklippning innan växten blommar, ingen jordbearbetning på hösten och kemisk bekämpning. Vid svåra angrepp är nedklippning, borttagning av skörderesterna före fröfällning och uppbränning ett alternativ. Ingen jordbearbetning på hösten utsätter eventuella frön som kan ha fallit till marken för vinterns effekt. Lätt jordbearbetning rekommenderas inte eftersom det bara leder till att fröna når sitt optimala gröningsdjup. Plöjning bör också undvikas eftersom det begraver fröna i marken och ökar fröbanken.

Kemisk bekämpning är möjlig med bekämpningsmedel mot flyghavre och kvickrot på de växtarter där det är möjligt att använda dessa ämnen. Tidpunkten för kemisk bekämpning är en utmaning: hönshirsens kanske inte ens grott när det är dags att applicera den valda substansen. Glyfosat kan vara ett lämpligt alternativ i vissa situationer.

En uppmärksam jordbrukare hittar mycket hönshirs på en grönträdesåker. Foto: Päivi Turunen.

Hönshirsens bas växer längs marken och den är rödaktig. Foto: Marjo Marttinen.

Hönshirsens blomställning är en grön, rödaktig eller mörkt rödbrun upprepat grenad vippa. På bilden syns också det gula streck som är typiskt för bladen på hönshirs. Foto: Marjo Marttinen.

Lär känna kavelhirs och svinamarant

Kavelhirs är ett ettårigt, frøburet gräs som i våra förhållanden blir 20-50 cm högt. Den mest slående egenskapen är förmodligen dess ovanliga blomma: en ljusgrön, rävsvansliknande axlik vippa med en längd på 4-8 cm lång. Bladen är 4-25 mm breda och kala åtminstone på ovansidan medan slidorna har hårig kant.

Utseendet på en kavelhirsplanta skiljer sig något från utseendet på en vanlig gräsplanta. Foto: Sami Markkanen, Livsmedelsverket.

Kavelhirs är ett löst tuvat ettårigt ogräs. Foto: Sami Markkanen, Livsmedelsverket.

*De räsvanslika ljusgröna blommorna hos kavelhirs är iögonfallande.
Foto: Sami Markkanen, Livsmedelsverket.*

Svinamarant är ett ettårigt fröogräs som gynnas av den globala uppvärmningen på samma sätt som det vanligare hönshirset. Dess storlek varierar mycket beroende på förhållandena: från en decimeter till så hög att den kan skada både solrosor och majs. Stora individer producerar enorma mängder frön som kan ligga kvar i marken och gro i mer än ett decennium.

Importerade frön – oljeväxter, plantor från prydnadsväxter och andra växter – också fågelfrön anges som källor till dess spridning. Mina egna observationer är begränsade till exemplar som växer från importerade jordgubbsplantor.

*Svinamaranten har stora ljusgröna blad. Blomställningen är sammangyttrad och axformig. Hanblommorna sitter längst ner på plantan och honblommorna högst upp.
Foto: Marjo Marttinen.*

Läs mera på Livsmedelsverkets sida: [Observera och bekämpa hönshirs och kavelhirs i tid](#)